

Lector: Nicoleta Arsenie
Tehnoredactor: Carmen Dumitrescu
Coperta: Florin Afloarei

Editura IDEEA EUROPEANĂ
O.P. 22, C.P. 113, București, 014780
Tel./Fax.: 021-2125692; Tel.: 021-3106618
Comenzi carte prin poștă:
Tel.: 021-2125692
E-mail: office@ideeaeuropeana.ro
www.ideeaeuropeana.ro

Original edition © Foreign Language Teaching and Research Publishing Co., Ltd.

Romanian translation © Foreign Language Teaching and Research Publishing Co., Ltd.

All rights reserved.

No part of this publication should be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of Foreign Language Teaching and Research Publishing Co., Ltd.

© Editura Ideea Europeană, pentru prezenta versiune

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Concepte-cheie din gândirea și cultura chineză / trad. din lb. chineză și note de Paula Teodorescu. - București : Ideea Europeană, 2020-15 vol.

ISBN 978-606-594-716-0

Vol. 3. - 2020. - ISBN 978-606-594-723-8

I. Teodorescu, Paula (trad.)

008

Concepte-cheie din gândirea și cultura chineză

3

Traducere din limba chineză și note de
Paula Teodorescu

București, 2020

- 17 báimiáo 白描
18 biànhuà 变化
20 chényù 沉郁
21 chéngyì 诚意
22 chūnqiū 春秋
24 cí 词
25 cíqǔ 词曲
26 cuòcǎi-lòujīn 错彩镂金
27 dàdào-zhìjiǎn 大道至简
29 dàqiǎo-ruòzhuō 大巧若拙
30 dàtǐ, xiǎotǐ 大体、小体
31 dàyòng 大用
32 dānqīng 丹青
34 dàn bó 淡泊
35 dàn bó-míngzhì, níngjìng-zhìyuǎn
淡泊明志，宁静致远
36 dāngháng 当行
38 dào jìtiānxià 道济天下
39 dédào-duōzhù, shīdào-guǎzhù 得道多助，失道寡助

- 41 déxìngzhìzhī 德性之知
42 diǎnyǎ 典雅
43 dǐng 鼎
44 dòngjìng 动静
45 duō xíng bù yì bì zì bì 多行不义必自毙
46 fánrù 繁缛
47 fēnggǔ 风骨
49 fēngjiào 风教
51 fúróng-chūshuǐ 芙蓉出水
52 gāngróu-xiāngjì 刚柔相济
53 gē 歌
54 gégù-dǐngxīn 革故鼎新
55 gōng shēng míng, lián shēng wēi 公生明，廉生威
57 hàoránzhìqì 浩然之气
58 jìtuō 寄托
59 jiànlì-sīyì 见利思义
60 jiànwénzhīzhī 见闻之知
61 jiànxián-sīqí 见贤思齐
62 jiàngǔ-zhījīn 鉴古知今
64 jìnxīn 尽心
65 kōnglíng 空灵
66 kuàngdá 旷达
68 lǐshàngwǎnglái 礼尚往来
69 lǐyī-fēnshū 理一分殊
70 nèiměi 内美
71 pǐjǐ-tàilái 否极泰来
72 piāoyì 飘逸
73 qíwù 齐物

- 74 qì 器
75 qìgǔ 气骨
76 qìzhìzhìxìng 气质之性
77 qiánshì-bùwàng, hòushìzhīshī 前事不忘，后事之师
79 qiú fàngxīn 求放心
80 qǔ 曲
81 réngzhě'àirén 仁者爱人
83 sānbiǎo 三表
84 sāncái 三才
85 sānsī'érxíng 三思而行
86 shèndú 慎独
87 shènsī-míngbiàn 慎思明辨
88 shī 诗
91 shīzhí-wéizhuàng 师直为壮
92 shòurényǐyú 授人以渔
93 shù 恕
94 sì hǎi zhī nèi jiē xiōng dì 四海之内皆兄弟
95 tàixū 太虚
96 tiāndào 天道
97 tiānlǐ 天理
98 tiānmìng 天命
99 tiānmìngzhìxìng 天命之性
100 tiānxià-xīngwáng, pǐfū-yǒuzé 天下兴亡，匹夫有责
102 tóngguī-shūtú 同归殊途
103 wēngù-zhīxīn 温故知新
104 wúyù-zéngāng 无欲则刚
106 xiāngfǎn-xiāngchéng 相反相成
107 xiàng 象

- 109 xiǎoshuō 小说
- 111 xiěyì 写意
- 112 xīnzhī 心知
- 114 xíngxiān-zhīhòu 行先知后
- 115 xuán 玄
- 116 xuèqì 血气
- 117 xúnmíng-zéshí 循名责实
- 118 yǎyuè 雅乐
- 120 yánbùjīnyì 言不尽意
- 121 yánjīnyì 言尽意
- 122 Yán-Huáng 炎黄
- 124 yīwù-liǎngtǐ 一物两体
- 125 yǐwú-wéiběn 以无为本
- 126 yǐzhí-bàoyuàn 以直报怨
- 127 yǒuróng-nǎidà 有容乃大
- 128 yǔmín-gēngshǐ 与民更始
- 129 zàizhōu-fùzhōu 载舟覆舟
- 130 zhèngmíng 正名
- 131 zhèngxīn 正心
- 132 zhèng zhě zhèng yě 政者正也
- 133 zhī chǐ ér hòu yǒng 知耻而后勇
- 134 zhīxíng-héyī 知行合一
- 136 zhīxiān-xíng hòu 知先行后
- 137 zhí 直
- 138 zhì dà guó ruò pēng xiǎo xiān 治大国若烹小鲜
- 139 zhōng 忠
- 141 Tabel de termeni și expresii
- 149 Tabel de periodizare a istoriei Chinei

 báimiáo 白描

Desen crochiu

Báimiáo¹ este una dintre tehnicile de reprezentare din pictura tradițională chineză. La **báimiáo** sunt folosite tușe de cerneală pentru trasarea siluetelor obiectelor și nu se aplică nicio culoare. Desenul în stil alb-negru este folosit mai cu seamă pentru conturarea oamenilor, florilor și a plantelor. Deși nu sunt trasate multe detalii, desenele de acest tip afișează totuși un aer evocator. **Báimiáo** provine dintr-o tehnică veche, *bái huà*, care însemna îndeosebi folosirea unei singure culori, urmând ca, apoi, textura și impresia de mișcare a lucrurilor să fie redată prin tușe care variau în lungime, grosime sau traiectorie. **Báimiáo** a câștigat popularitate în dinastiile Jin și Tang, iar în dinastia Song a devenit un stil de sine stătător. Gu Kaizhi din dinastia Jin, Li Gonglin din dinastia Song de Nord și Zhao Mengfu din dinastia Yuan au excelat în stilul „fir din fier”. Wu Daozi din dinastia Tang și Ma Hezhi din dinastia Song de Sud au fost neîntrecuți în stilul „frunze de orhidee”. **Báimiáo** reprezintă totodată o tehnică deosebit de importantă din procesul de

¹ **Báimiáo** este un stil de *Gōngbǐ*, tehnică de desen cu pensula care presupune pictura într-o singură culoare, în negru.

creație literară; înseamnă folosirea tușelor simple și succinte, fără adăugiri de culoare și de ornamente, menite, astfel, să portretizeze imagini vii și proaspete. Această tehnică este foarte bine ilustrată în romane clasice, precum „Osândiții mlaștinilor” și „Romanțul Celor Trei Regate”.

Fragment citat:

Picturile în stil **báimiáo** sunt predispuse la prea multă delicatețe și slăbiciune, de aceea redau cu dificultate vigoarea și eleganța. Astăzi, după ce mi-am delectat ochii cu acest tablou, am descoperit linii viguroase care se îndoie precum „firele din fier”. În dinastia Tang îl avem pe Yan Liben, în dinastia Song pe Li Gonglin, în dinastia Yuan pe Zhao Mengfu, cei trei constituind pe drept cuvânt picioarele unui tripod². (Wang Zhideng, Post-scriptum la tabloul „Predicile lui Wei Mo”)

biànhuà 变化

Schimbarea

Conceptul se referă la o stare esențială prezentă în existența tuturor lucrurilor. Cele două morfeme, **biàn**变

² Vas ritualic cu trei picioare, folosit pentru gătit sau depozitat, dar și pentru așezarea ofrandelor oferite zeilor și strămoșilor.

și **huà** 化, pot fi folosite împreună, dar și separat. **Biàn** arată o schimbare consistentă, pe când **huà** semnifică ideea de schimbare subtilă, care se insinuează gradual. În cunoașterea comună, toate cele din cer și de pe pământ, inclusiv oamenii și societățile în care viețuiesc, toate sunt supuse „schimbării”. Doar printr-o schimbare perpetuă, viața și transformarea pot exista vreme îndelungată. Cauza „schimbării” se regăsește în ciocnirea și în fuzionarea neîncetată dintre lucruri și oameni cu atribute opuse. Unii oameni au fost de părere că „schimbarea” urmează principii eterne care pot fi cunoscute și stăpânite. Alții, însă, credeau că „schimbarea” nu e ceva permanent, făcând-o greu de dominat. Credința budistă susținea că „schimbarea” celor 10.000 de lucruri e doar o iluzie, căci cele 10.000 de lucruri se află într-o stare de liniște și nemișcare.

Fragmente citate:

Întâlnirea dintre duritate și moliciune naște schimbarea. („Cartea schimbărilor”, Interpretări – partea întâi)

Biàn arată schimbările vizibile, **huà** le descoperă treptat. (Zhang Zai, „Explicații la Cartea schimbărilor. Capitolul Interpretări – partea întâi”)

chényù 沉郁

Întristare; Nostalgie

Chényù indică un stil artistic prezent în poeziile în care sunt manifestate emoții profunde, fiind, totodată, încărcat de sensuri adânci. Du Fu³ a fost un poet reprezentativ pentru acei poeți din China antică care au fost preocupați de marile evenimente istorice prin care a trecut țara, care au suferit pentru greutățile întâmpinate de popor, care au reflectat la motivele ce au pricinuit căderea și înflorirea țării, la cauzele care au determinat existența, dar și pierirea sa, și care au căutat liniște și stabilitate pentru țară și popor. Toate acestea au fost reflectate în operele lor prin emoții adânci și gânduri profunde. Poemele lor obișnuiau să fie compuse într-o structură cu scheme ritmice și tonale unitare, care stârneau o emoție „cadentată” în sufletul cititorilor, producându-le o experiență de neuitat.

Fragment citat:

Chényù este anterioară scrierii; în afara vorbelor, multă trăire a rămas necuprinsă. (Chen Tingzhuo, „Părerii despre poemele din Studioul ploii albe”)

³ Du Fu (712-770) – poet din dinastia de „aur” a poeziei clasice chineze, din dinastia Tang. Este cunoscut pentru stilul realist cu care a creionat în poemele sale situația tragică a țării.

chéngyì 诚意

Intențiile sincere; A-și face autentică intenția

Chéngyì înseamnă căutarea sinceră și autentică în interacțiunile de zi cu zi. Conceptul provine din „Marea învățătură” și împreună cu **examinarea lucrurilor, lărgirea cunoașterii, inima dreaptă, cultivarea de sine, gospodărirea familiei, guvernarea țării și pacificarea lumii** formează „cele opt precepte fundamentale” susținute de școala confucianistă pentru desăvârșirea morală a oamenilor. Starea precedentă **chéngyì** este „lărgirea cunoașterii”. Cunoașterea principiilor morale din cadrul interacțiunilor zilnice duce la fundamentarea căutării și interiorizării morale. Astfel, intențiile sincere dinăuntrul fiecăruia vor ieși la iveală în mod natural prin intermediul vorbelor și al faptelor. Comportamentul moral al fiecărui individ ar trebui să iasă la iveală din intențiile sale sincere, nu să-și conformeze vorbele și faptele la normele morale doar pentru lumea exterioară, fără să fie mânat de porniri autentice.

Fragmente citate:

Așa-numita sinceritate a intențiilor înseamnă să nu te amăgești pe tine însuși, tot așa cum împuțiciunile sunt urâte, iar culorile frumoase îndrăgite. Asta se cheamă mulțumirea propriului sine. („Însemnări despre rituri”, Marea învățătură)

Sinceritatea gândului e întâiul pas înspre cultivarea de sine. (Zhu Xi, „Adnotări la Marea Învățătură”)

chūnqiū 春秋

Analele Primăvară-Toamnă; Perioada Primăvară-Toamnă

Chūnqiū reprezintă una dintre clasicele confucianiste. A fost compilată de Confucius în baza Analelor statului Lu, în care fuseseră consemnați 242 de ani de istorie, desfășurați între primul an din domnia ducelui Yin din regatul Lu (722 î.Hr.) și al 14-lea an din domnia ducelui Ai (481 î.Hr.). Cartea „Analele Primăvară-Toamnă” este promotoarea scrierilor în stilul analelor istorice, devenind, astfel, numele generic pentru cronicile de istorie. În „Analele Primăvară-Toamnă” sunt relatate într-un stil compact evenimente dintr-o perioadă relativ scurtă de timp, de aceea literații confucianiști din vremurile următoare au considerat că această lucrare este expresia „vorbelor subtile, dar pline de sensuri adânci”. Acest stil indirect și subtil, care implică atât critici pozitive, cât și critici negative, a fost denumit stilul sau scriitura în maniera „Analelor Primăvară-Toamnă”. Explicații la „Analele Primăvară-Toamnă” sunt făcute prin intermediul „Zuozhuan”, „Cronica lui Gong Yang” și „Cronica lui Guliang”, toate trei fiind cunoscute împreună sub denumirea „Cele trei comentarii”. Dintre acestea, „Cronica

lui Gong Yang” și „Cronica lui Guliang” expun îndeosebi principiile din „Analele Primăvară-Toamnă”, în timp ce în „Zuozhuan” sunt consemnate evenimentele istorice din această perioadă, fără să fie redată și comentarii explicative. Această denumire mai este utilizată pentru a desemna perioada Primăvară-Toamnă, de la care provine, de altfel, și numele cărții „Analele Primăvară-Toamnă”. Există două opinii cu privire la durata acestei perioade: una desemnează perioada cuprinsă în „Analele Primăvară-Toamnă”, iar a doua o numește pe cea cuprinsă între anul 770 î.Hr. – când regele Ping din Zhou a mutat capitala la răsărit (în Luoyang) – și anul 476 î.Hr.

Fragmente citate:

Astfel, principele a spus: „Vorbele din **Analele Primăvară-Toamnă** subtil le numesc pe toate, dar sensurile limpezi sunt; notează întâmplări din istorie, dar și implicațiilor lor adânci. (Cartea) e subtilă și logică, numește direct, fără ocolișuri. Condamă relele și ndeamnă oamenii la fapte bune. Cine să fi putut s-o scrie dacă nu un Înțelept?” („Zuozhuan”, Al 14-lea an din domnia ducelui Cheng)

Moravurile lumii și virtuțile au slăbit una câte una, iar învățăturile dăunătoare și purtările vătămătoare una după alta s-au făcut simțite. Miniștrii și-au asasinat conducătorii, iar fiii și-au ucis tații. Cuprins de grijă, Confucius a izvodit „**Analele Primăvară-Toamnă**”. („Mengzi”, Ducele Teng Wen – partea a doua)

Poezia cí; Poezia cântată cu vers neregulat

Poeemele **cí** provin din timpul dinastiei Tang și din perioada Celor Cinci Dinastii. Au atins maturitatea în timpul dinastiei Song, când au fost asimilate drept un nou gen literar, fiind denumite și „poeme muzicale”, „rapsodii cântate” sau „versuri neregulate”. S-au dezvoltat din poezia *shī*, dar principala lor caracteristică o constituie aranjamentul muzical care le însoțește, precum și faptul că puteau fi cântate. Fiecare poem **cí** dispune de un nume pentru melodia care îl acompaniază (*cí pái*). De asemenea, prezintă reguli stricte cu privire la numărul de versuri, la măsura metrică, la combinațiile tonale, sau la cele de ritm și rimă, în funcție de tipicul melodiei. Din punct de vedere al dimensiunilor, poemele **cí** pot fi mici, medii sau lungi. Conform aranjamentului muzical, poemele **cí** se împart în două secțiuni, denumite în vechime *què* sau *piàn*. Unele puteau fi alcătuite chiar din 3-4 secțiuni sau doar dintr-una singură. Prin urmare, muzica lor putea fi cântată o dată sau de mai multe ori. Cât privește stilul, există două direcții de scriere ale poemelor **cí**: cea plină de grație și restrictivă sau cea liberă și îndrăzneță. Prima tendință înseamnă un stil suav și sentimental, și corespunde unei tematici desfășurate în jurul vieții de familie și a dragostei. A doua tendință insera în poeme chestiuni care țin de afectivitatea

umană, dar și evenimente cruciale din existența statului, expandând substanțial tematica poemelor. Un număr însemnat de literați și de scriitori din dinastia Song au găsit plăcere în compunerea melodiilor pentru poemele **cí**, fapt care a avut o importanță majoră în promovarea și dezvoltarea lor. **Cí**-urile scrise ulterior nu au mai fost acompaniate de muzică, nu au mai fost cântate, devenind în principal un gen poetic, compus după cerințe muzicale.

Fragmente citate:

Cí sunt versurile scrise pentru muzică, în timp ce *qǔ* sunt melodiile compuse pentru versuri. (Li Xizai, „Expozeu despre artă și poeziile **cí** și *qǔ*”)

În timpul dinastiilor Song și Yuan, **cí** și *qǔ* erau totuna. Ce era scris cu vorbe se numea **cí**, iar ce era compus pe muzică se numea *qǔ*. (Song Xiangfeng, „Epilog la poemele *yuèfǔ*”)

Cíqǔ este denumirea rezultată din alăturarea a două nume de specii de poezie, respectiv a lui **cí** (poezia cântată cu vers neregulat) și a lui **qǔ** (poezia cântată cu rimă). Sunt consemnate în ultima parte a secțiunii „Colecții” din seria „Marele compendiu al celor patru cărți”. Explicația rezidă în concepția celor din Antichitate conform căreia doar poezia și

eseurile puteau fi parte din tradiția care permitea exprimarea mesajelor oficiale. Scrierea în stilul **cí** sau **qǔ** era privită drept o deprindere minoră, care releva talentul cuiva. În plus, denumirea comună era utilizată uneori pentru a desemna teatrul clasic chinez și genuri din cadrul artelor de spectacol care conțineau momente de vorbit și de cântat.

Fragment citat:

Cí și **qǔ** se află între eseuri și genurile cu calități de spectacol. Se află pe-o poziție umilă și nu află prețuire nici măcar de la autorii lor. Sunt doar vorbele minunate prin care literații își dau unii altora măsura talentului lor ieșit din comun. („Marele compendiu al celor patru cărți”, Colecții – Categoria **Cíqǔ**)

cuòcǎi-lòujīn 错彩镂金

Ornat, colorat, gravat și aurit

Expresia înseamnă a aplica culoare și a grava cu aur și argint. Este folosită pentru a descrie ornamentarea și înfumusețarea operelor artistice. Atunci când este folosită cu referire la opere de literatură denotă, în principal, splendoarea retoricii poeziei, reliefând atenția pentru detalii tehnice. În plan estetic, principiul **cuòcǎi-lòujīn** nu este deopotrivă de elegant precum „lotusul care răsare din apă”.

„**Cuòcǎi-lòujīn**” se îngrijește de aspectul exterior, ține de estetica extrinsecă, pe când „lotusul care răsare din apă” depășește planul manifestat și pătrunde în „miezul” său, constituind o reprezentare naturală a ideilor despre frumusețea artistică.

Fragmente citate:

Yan Yanzhi l-a întrebat pe Bao Zhao: „A cui operă e mai bună, a mea sau a lui Xie Lingyun?” Bao Zhao a spus: „Poeziile *wǔyán* (cu versuri din cinci silabe) ale lui Xie sunt naturale și gingașe precum lotusul care tocmai a străpuns apa ca să-și deschidă floarea; ale dumneavoastră sunt frumoase precum broderiile pline de podoabe colorate. („Istoria Dinastiilor de Sud”, Biografia lui Yan Yanzhi)

Vopseaua roșie n-are trebuință de modele și linii, jadul alb n-are trebuință să fie sculptat, perlele cele prețioase nu au trebuință de alte podoabe. De ce oare? Pentru că valoarea lor abundă și nu mai e nevoie de alte ornamente. (Liu Xiang, „Grădina vorbelor”, Împotriva esenței)

dàdào-zhìjiǎn 大道至简

Adevăruri mari în vorbe simple

Argumentele, principiile sau metodele care depășesc cadrul simplu și comun sunt, de fapt, formulate în vorbe